

Глава #7 Изпитите

Най-лесният начин да свършиш много неща е да ги вършиш едно по едно.
Моцарт

...

SAT

Когато говорим за кандидатстване в САЩ, всички, които знаят нещо по въпроса, се сещат за една абривиатура, която е колкото важна за университетите, толкова и омразна за кандидат-студентите: SAT. Това е съкращение от Scholastic Assessment Test – тестът с най-голяма тежест във вашето кандидатстване. За SAT може много да се говори, но тук ще ви разкажа само основното, защото най-важното е вие да седнете да учите, да решавате много пробни тестове и да се явите най-много два или три пъти на реалния изпит. С повече явявания ще изглеждате несигурни в себе си.

SAT се провежда от американската неправителствена организация College Board. В България „удоволствието“ да се явите на този изпит през 2009 г. струва \$71, които трябва да се преведат по банков път. SAT се провежда шест пъти в годината в София, Благоевград, Русе, Свищов, Варна и Велико Търново. В София изпитът се провежда от фондация „Св. св. Кирил и Методий“ и се държи в сградата на Първа английска гимназия. Месеците, през които можете да се явите, са октомври, ноември, декември, януари, май и юни. Регистрацията трябва да се направи най-късно два месеца преди изпитните дати, като за всяка дата има краен срок, който трябва да следите. Таксата включва безплатно изпращане на изпитните резултати до четири избрани от вас университета.

SAT се провежда винаги в събота. Изпитът продължава три часа и четиридесет и пет минути, а с подготовката и почивките достига около четири часа и половина. Само през почивките можете да хапнете и пийнете нещо, което сте си подготвили предварително, но без да говорите и да си помагате по какъвто и да е начин. SAT се състои от три части. В едната ще четете, пишете и поправяте, в другата ще решавате задачи по математика, а в третата ще трябва да пишете есе. Всяка част се оценява поотделно от 200 до 800 точки, след което резултатът от отделните компоненти се събира. Можете да получите от 600 до 2400 точки в зависимост от това, дали и колко сте се постарали в подготовката си. Въпросите в отделните части са подредени по трудност. Винаги започвайте с най-лесните.

В първата част на изпита – Critical Reading, или така нареченото „четене с разбиране“ – ще се сблъскате с две различни изпитания: попълване на липсващи думи в изречение и четене на текст с отговаряне на въпроси към него. Математическата част на SAT има три раздела. Първо ще имате двадесет и пет минути, за да отговорите на двадесет въпроса в тестова форма.

Във втората, също двадесет и пет минутна част, ще се изправите пред осем текстови въпроса и десет grid in въпроса (въпроси, в които нямате избор от възможни отговори, а трябва сами да дадете отговор). За третата част разполагате с двадесет минути. Тя се състои от шестнадесет текстови въпроса. За математическата част на SAT организаторите от College Board позволяват да си помагате с калкулатор.

В третата част на изпита ще трябва да напишете есе и да отговорите на въпроси към текст. Задачата ви е да определите кога едно изречение е грешно написано и как може да се поправи и подобри. След тази част ще имате двадесет минути да напишете есе на

зададена в момента тема. В повечето случаи темите са философски и позволяват доста свободна интерпретация. От вас не се изисква да знаете всичко по всяка тема, а просто да изразите мнение по даден въпрос и да се обосновате с добре структурирани и убедителни аргументи. Есето се оценява от нула до шест поотделно от двама проверяващи. Ако техните оценки се различават с повече от една точка, се намесва и трети проверяващ арбитър, за да бъде оценяването възможно най-коректно и безпристрастно.

SAT е изключително тежък изпит и в това няма нищо случайно. Той изисква много богат речников запас от думи на английски език. College Board издава списък с 3500 думи, които трябва да знаете, за да се справите добре със SAT. Това са наистина много думи, за които трябва да намерите време освен всички частни и гимназиални уроци, извънкласни занимания, тренировки, репетиции и т.н. Не се заблуждавайте, че знаете голяма част от тях от училище или от частната школа по английски език. Най-вероятно не е така. Това са думи, част от които са чужди дори за много американци. Става дума за литературни и научни термини – думи, характерни за високия академичен стил, които се срещат в университетските лекции и учебници, но не и във всекидневната реч. Точно това проверява SAT – доколко сте потгтовени за това, което ви очаква, ако ви приемат. Най-добрият начин да научите думите за SAT е с така наречените study cards. Става дума за нещо много просто: картонени листчета, които от едната си страна имат написана дума, а на другата страна – значението, обяснено на английски език. Под обяснението е дадено и примерно изречение, в което е използвана думата, за разберете добре смисъла ѝ в контекста на речта. Ето как ще ви помогне направата на study cards:

1. Ще научите много думи дори само докато правите тези карти.
2. Когато преговаряте, ще можете да преглеждате първо предната страна на листчетата и да обръщате само листчетата с думите, които все още не сте научили.
3. Можете да помолите приятел, учител или родител да ви изпитва, като ви показва само предната страна на думи по негов избор. Така ще придобиете много добра представа върху кои думи ще трябва още да поработите.
4. Преговарянето на думи по този начин е много по-лесно и бързо, отколкото в тетрадка
5. Ще научите думите в контекста на реални изречения, а не сами по себе си, което ще ви помогне много в изпитния ден.

Моят съвет е да разпределите думите за SAT в зависимост от времето, с което разполагате, и да си правите study cards всяка седмица, преговаряйки и всички останали думи, които сте научили до този момент. Нормално е да учите от петдесет до сто нови думи на седмица, при положение че ви остава време да преговаряте и старите.

Изпитът е труден, но честен. Всички кандидати получават еднакъв шанс – постижение, с което българската образователна система за съжаление невинаги може да се похвали. Няма как да не ви дам и няколко съвета от моя собствен опит със SAT, след като ви издекламирах всички факти и статистики, свързани с изпита. Явявал съм се на SAT само веднъж не защото се смятах за прекалено умен и подготвен, а защото в моето кандидатстване всичко се случваше в последния момент. Кандидатствах много късно и имах само по един шанс да се явя на всеки изпит. Не повтаряйте моята грешка. Макар че обстоятелствата ми помогнаха да се мобилизирам докрай, когато погледна назад, разбирам колко лесно е можело да се провали всичко. Кандидатствайте по-рано. Бъдете подготвени с всичко много преди определените срокове. Оставете си място за грешки, както и за неща, които не зависят от вас. Такива винаги ще има. Дайте си време да се явите по няколко пъти на всички изпити. Всички студенти в САЩ, с които съм говорил, бяха подобрили резултатите си по този начин. Университетите приемат само най-

високия ви резултат, така че ако разполагате с време, не се притеснявайте от провалите. Те са само стъпки към успеха.

Да се върнем към самия изпит. След като сте се подготвяли за изпита известно време, ще дойде денят, в който ще трябва да се отправите към мястото на сражението – изпитната сграда, въоръжени със знания, спокойствие и търпение. Не отивайте сами. Вземете със себе си родител, приятел или учител, който да сподели напрежението с вас и да ви бъде морална опора. Подготовката ще е приключила, но самият изпит може да протече много различно в зависимост от това, как ще преодолеете напрежението и каква част от знанията си ще покажете. В крайна сметка не е важно колко знаете, а какво ще покажете. Както в спорта, бизнеса, политиката и изкуството, така и във всяка друга област, която включва съревнование под напрежение, печели най-хладнокръвният. Резултатът ви на SAT зависи от това, колко знаете, какво ще покажете и какъв късмет ще имате. За да разберете това послание, ще ви дам един пример от олимпиадата в Атина през 2004 година, когато нашият сънародник Милен Добрев спечели златния медал по вдигане на тежести в категория до деветдесет и четири килограма. Интересното в случая е, че друг български състезател в същата категория, Никола Колев, беше вдигал много по-големи тежести в тренировките преди олимпиадата. Когато настъпи моментът на истината обаче, Милен Добрев показа сто процента от способностите си и си тръгна от Атина с олимпийската титла, докато Никола Колев след три неуспешни опита дори не намери място в класирането. Същото е и с изпитите. Печели този, който освен че е подготвен, успява да покаже всичко, на което е способен, тогава, когато това има значение. Освен всичко, което можете да контролирате, има и чиста доза късмет. Никой не може да научи всичко, затова трябва да вярвате, че когато дойде времето за изпита, трудът ви ще бъде възнаграден. А дотогава се съсредоточете върху това, което можете да контролирате. Пригответе се добре за петте часа, които ще прекарате в залата. Закусете добре. Изпитът наистина е дълъг. Ако и вие имате навика да инспектирате съдържанието на хладилника на всеки два часа, SAT ще е истинско изпитание на волята. Вземете си и нещо за хапване в почивката: шоколад, сандвич, плод, дори и енергийна напитка. Набавете си всичко, което ще ви помогне да се съсредоточите и да не мислите за глад, жажда и умора. Подгответе си няколко молива, гума и калкулатор. Не е зле да имате и часовник до себе си, за да не ви се налага да разчитате на този в залата. Ще ви трябват също желязно търпение и здрави нерви. Не се явявате на SAT всеки ден. Дълготрайната концентрация върху такава значима цел не е лесна, но може да се тренира с пробни изпити в условия, подобни на тези в изпитния ден.

SAT е истинско предизвикателство и голямо приключение – като започнем от безкрайния списък с думи, преминаем през многото пробни изпити и стигнем до самия изпитен ден. Ако трябва с едно изречение да определя какво тества SAT, това е способността да „стискате зъби”. Ако това, което прочетохте за този изпит, ви се струва много, прави сте. Наистина е много. Това е и причината само най-заслужилите гимназисти на есен да полетят към приключението, наречено образование в чужбина. Не се отчайвайте. Всичко е постижимо, ако го искате достатъчно силно и ако сте готови за известно време да намалите забавленията. SAT обаче не е всичко, което се изисква от вас. Идва времето, в което ще си говорим за SAT II – изпитът, който ще ви е необходим, ако се целите в най-елитните американски университети.

Сигурно си мислите, че тези изпити са подобни на SAT I. И да, и не. Макар че се провеждат от една и съща организация, изпитите SAT II проверяват знанията ви по отделни учебни предмети, различни от английския. През 2009 г. те струваха \$55 за един предмет, \$64 за два и \$73, ако се явите на три предмета, което е трудно, но не и непосилно. Моят съвет е да ги разпределите във времето, ако е възможно, и да се подготвяте за всеки един поотделно. Сигурно ви направи впечатление, че когато говоря за SAT II, използвам множествено число. Казвам „изпитите”, защото SAT II включва двадесет възможни изпита. От вас не се очаква да държите всичките двадесет, разбира се, а само два или три в зависимост от университета, в който кандидатствате. Някои университети дори не изискват резултати от този изпит, но ако все пак го вземете, това може да ви помогне и да направи кандидатурата ви по-силна. Всеки изпит трае по един астрономически час, оценява се от 200 до 800 точки и е със структура и формат, подобни на SAT I. Различните университети имат различни изисквания спрямо SAT II. Някои не го изискват, някои изискват само два, а най-елитните ще искат от вас да се явите на цели три. Ето го и списъка на изпитите, от които можете да избирате:

I. Arts and Sciences: Literature, United States History, World History, Mathematics Level I, Mathematics Level II, Biology E/M (Ecological/Molecular), Chemistry, Physics.

II. Languages: Reading Only: French, German, Modern Hebrew, Italian, Latin, Spanish.

III. Languages: Reading and Listening: Chinese, French, German, Japanese, Korean, Spanish.

Българските кандидат-студенти обикновено избират Mathematics 1. По съдържание и трудност наподобява математическата част на SAT I и е сравнително лесно да получите приличен резултат. Ако ви се отдава математиката, съветвам ви да държите и Mathematics 2. Малко по-сложен е, но за мен беше по-добър избор от другите предмети. Единственият проблем е, че част от знанията, които тества, не се преподават в българските гимназии – математическата статистика и функциите. Не се плашете, те се учат лесно. Освен това, ако решите да държите математика, ще ви се наложи да боравите много добре с американските мерни единици. Те също не са трудни за научаване. Просто трябва да им отделите време. Ако ви се наложи да се явявате на SAT II, ще трябва да разчитате главно на себе си и на учебниците. Когато аз кандидатствах, курсовете по SAT I тепърва навлизаха, а курсовете по SAT II дори и днес са рядко срещани. Направете свое собствено проучване за предлаганите курсове. Те се променят постоянно, а тази книга няма да се преиздава всеки път когато някоя школа предложи нов курс. Това е добър съвет не само за SAT II, но и по принцип в кандидатстването. Проверявайте всичко по два пъти. Разчитайте най-вече на себе си и на „отбора” си за крайните решения.